

R_O_Z_P_R_A_V_Y

č. 8.

Květen 1976.

“ Kdykoli jsme vítězili, dalo se to
pokaždé více převahou ducha nežli
mocí fysickou.

/ F. Palacký./

K d y k o l i j s m e v í t ě z i l i

/K stému výročí úmrtí Františka Palackého/

Učenci mizejí daleko rychleji ze živého podvědomí národního nežli básníci. Jejich vědecké poznatky, získané nejen úmornou vědeckou prací odbornou, ale i logikou celé osobnosti, přejdou průběhem let v obecný majetek národní a stanou se po čase samozřejmými a anonymními. A tak po dvou, po třech generacích zůstává v národním podvědomí na nejvýše učenovo jméno, vyslovované s úctou namnoze bezobsažnou, anonymní poznatek, neosobní formulka - celek bytosti je zpravidla neznám a zneuznán.

Jediný Palacký, kterému osudem výjimečně dobrotivým bylo dopřáno přečkati zároveň s J.E.Purkyně všechny vrstevníky, účastní se posud duchově našeho národního života, jako politik, národní filosof, dějepisec, organisátor.

Víme dnes všichni, že Palacký jest typickou a monumentální postavou, kterou vrcholí a uzavírá se naše celé národní obrození. Uctívající ho, vzdáváme zároveň hold veškeré složité a těžké práci myšlenkové, literární a propagační, jež sahá od doby osvícenské až po politické uvědomení národní. Chápající jeho životní dílo, připomínáme si význam jeho předchůdců a učitelů, kteří mu připravili půdu, vytkli cíle a ukázali cesty k nim.

František Palacký, syn hodslavického učitele ze starého fojtského rodu českobratrského, přinášal si v mužné své působení mnohý dar podobný oněm, jimiž o pul století později se vyznačoval mladý T.G.Masaryk, který na Palackého ideály navázal a to zvláště v České otázce.

Sledujeme-li pozorně politický program Palackého, zjistíme, že jej budoval především na křesťanské humanitě, demokratických ideálech, a na hlubokém promyšlení národních dějin. O tom, jak hluboce a s výhledem do budoucnosti pochopil situaci českého národa i celého rakouského soustátí, svědčí jeho názor, jež vyjádřil ve svém listě ze dne 11. dubna 1848, jímž odmítl za sebe i celý český národ pozvání k všenemeckému sněmu do Frankfurtu.

Nejen totiž Prusko, ale i Rusko se podle něho již dávno stalo nebezpečným svým sousedům hrozbou založení univerzální monarchie, která by znamenala zlo a neštěstí bez míry a hranic. Bylo tedy v tu dobu zcela přirozené, že Palacký viděl v Rakousku záštitu malých národů střední Evropy proti rozpínavosti velmocí a proto v prvním svém větším politickém projevu vyslovuje myšlenku, jež pak byla dlouho vodítkem jeho politiky:

" Zajisté, kdyby státu rakouského nebylo již od dávna, musili bychom v zájmu Evropy, ba humanity samé přičinili se co nejdříve, aby se utvořil.

" Pověstné slovo mé: kdyby Rakouska nebylo, museli bychom přičinili se co nejdříve o utvoření jeho, proneseno bylo za předpokládání, ba za nepochybnou důvěrou, že ve spolku tom osvobozených národů napotom panovati má a i bude spravedlnost" píše však Palacký ve svých Doslovecích z roku 1872. Předpokládal totiž, když pronášel ona slova, že takovým státem nemůže být současné rakouské soustátí, ale že to musí být stát poskytující všem svým národům stejná práva a možnosti. Podle pojetí Palackého mělo se stát Rakousko federalistickým státem, jenž by byl založen na svobodných národních útvarech.

Když však zvítězily snahy Maďarů a Němců a panovník se rozhodl pro dualistickou úpravu říše, která se stala bez Čechů a proti nim, byl Palacký opět zastáncem myšlenky pasivního odporu. Palacký tušil již r. 1865 tento neblahý vývoj a proto ve svém spise Idea státu rakouského vypořádal se s touto velmi tíživou otázkou slovy: "Byli jsme před Rakouskem, budeme i po něm," čímž vyřkl vlastně názor svůj na ústavu z roku 1867, po níž čeští poslanci odmítají účast na říšské radě a opouštějí český sněm.

Zdálo by se nám tedy Palackého politické smýšlení roztráštěné, neucelené a nejednotné, a tak také bylo mnohdy odsuzováno současníky i historiky, ale dnes po více než stu letech vidíme, že v něm je obsažena celá vnitřní logika a složitost vývoje podunajských národů v druhé polovině 19. století. Palacký sám považuje za svou povinnost k národu vydat ke konci svého života počet ze svých jednání, myšlenek a činů, učinil tak ve dvou doslovecích ke svým spisům v letech 1872 a 1874, jež jsou doplňkem k jeho postojům a posledními slovy v osudové české otázce. Hlavní má chyba byla - řeknu to bez obalu - důvěra v rozumnost a pravotnost národu německého. Svou politiku z roku 1848 těmito slovy vlastně odsoudil a považoval ji za osudný omyl.

Zkoumáme-li dnes však tuto Palackého vlastní obžalobu, shledáme, že je nutno se Palackého proti němu samotnému zastat. Jeho program federalistického, spravedlivého a svobodného Rakouska byl velkou myšlenkou, jež mohla zachránit monarchii a zabezpečit pravděpodobně malým středoevropským bezpečný vývoj. Dnes vidíme, že by to byl býval silný ochranný val proti komunismu i proti expanzi nacismu v letech nedávných. Ovšem v době, kdy Evropou se nesla myšlenka

nacionální, byla Palackého idea federalistického Rakouska těžko uskutečnitelná a Rakousko na svůj postoj k malým státům doplatilo po první světové válce.

Před Palackým tak v celé své tíži vyvstal problém českého národa položeného osudově mezi velké evropské mocnosti Prusko a Rusko, v nichž viděl stále nebezpečí pro malý český stát, byť i nebezpečí Ruska se mu po moskevské pouti nejevilo již tak vážné, což bylo jistě způsobeno hlavně roztrpčením nad nevděkem, jehož se Čechům dostalo v Rakousku při konečné úpravě jeho ústavy, ale i vlivem dobových panslovanských snů a tužeb. To vše však nic neměnilo na tom, aby se proti hegemonii universální ruské říše nevyslovoval ani pak odmítavě, ač věřil, že osvícení Rusové netouží po rozšíření hranic na západě, poněvadž každé další připojení nových národů k Rusku by ohrozilo charakter ruských dějin.

Palacký však věřil v dějinnou úlohu Čechů. "O národ svůj já při tom nebojím se příliš. Třebas by mu souzeno bylo podniknouti opět zkoušku ohněm i železem, choval on v sobě již jádra živého a zdravého dosti, aby nezahynul v ní, ale vzkřísil se k životu čilému opět, budiž to v okolnostech jakýchkoli". Byl přesvědčen i o tom, že Čechové, co národ, kdyby upadli v podrobenost a v poddanství buďto ruské nebo pruské říše, nikdy by se nespokojili s osudem svým, nikdy by již nevyšlo z paměti, že dle práva mají odjakživa poddaní býti sobě sami, to jest své vlastní vládě, svému vlastnímu panovníku."

Palacký byl přesvědčen o tom, že národy vzkvétají či upadají jen svou vlastní zásluhou nebo svou vlastní vinou a že rozhoduje spíše síla duševní než-li fyzická a v tom se projevuje u něho zkušenost historika, který se zabýval smyslem národních dějin. A proto mohl pronést roku 1864 dnes již klasické tvrzení:

Kdykoli jsme vítězili, dalo se to pokaždé více převahou ducha nežli mocí fyzickou, a kdykoli jsme podléhali, býval tím viněn vždy nedostatek duchovní činnosti, mravní statečnosti a odvahy, nepovznese-li ducha svého a ducha národu našeho k vyšší a ušlechtlejší činnosti, nežli jest u sousedův, nejen nedobudeme si čestného místa v řadě národův, ale neuhájíme konečně ani přirozeného bytu svého.

Palacký tu pouze zdůraznil, že vítězství národa se dělo více převahou ducha nežli mocí fyzickou, což nijak neznamená, že odmítal obranu národa mocí fyzickou. Proto Masaryk nijak neporušil koncepci jeho myšlení, když na oslavě 500. výročí smrti Husovy roku 1915 v Ženevě zahájil přímý boj osvobozenec slovy: "Odsuzujeme násilí, nechceme a nebudeme ho používat. Avšak proti násilí se budeme hájit třeba železem". Snažíme se proto i dnes, abychom bojovali proti vzrůstajícímu se světovému bezpráví a komunismu, největšímu to nebezpečí světa, více převahou ducha, aniž odmítáme slov Masarykových, "neboť hájit svou vlast a své ideály se zbraní v ruce je morální povinnost každého občana vlasti, ale rozhodně odmítáme

jakékoliv teroristické akce, které jsou naší povaze cizí. Ony totiž nikdy nepřinesly národu užitku a jsou v zásadním rozporu s naším myšlením, našimi činy, naší etikou. Odmítáme však i zásadně jakoukoliv kapitulaci, jež vždy oslabila národ mravně a podlomila jeho zdravé jádro.

Nutno znovu opakovat, že Palackého filosofie byla filosofií dějin malého národa stojícího na předělu mezi západem a východem, a navíc národa vystaveného tlaku sousedních států. Byla to filosofie humanitní a reálná a proto mohla zapustit tak hluboké kořeny do vědomí národa a proto mohla historicky obstát. Poslední doba české historie vystavila Palackého program několika trudným zkouškám. První světová válka, okupace ČSR nacistickým Německem, druhá světová válka, komunistický převrat v roce 1948 a okupace sověty.

Jak fašismus, tak i komunismus se pokouší o nadvládu nad světem, o zničení ideálů humanity, křesťanství, demokracie a lidské spravedlnosti. Staletý vývoj prokázal však životnost a sílu Palackého myšlének a činů.

Téměř na prahu smrti pronáší František Palacký svou poslední řeč a doporučuje národu: "Teď je potřeba, abychom se vzdělávali a dle vzdělaného rozumu jednali. To jest jediná závěť, kterou bych takřka umíraje národu svému odkázal.

"Otec národa" zemřel 26. května 1876 a národ mu uspořádal královský pohřeb.

- ZH -

ROZPRÁVY vydává nepravidelně Společenství nového řádu, 4/520
4/520 Drummond Street, Carlton, Vic., 3053, Australia.
/ Předseda: Dr. S. Hofírek, jednatel: Dr. Z. Horný. /